

Merkez ve Taşra Teşkilatlarıyla Dâhiliye Nezâreti (1836-1922)

Kazım SARIKAVAK

Osmanlı Devleti'nin uzun hükümranlık döneminin en hareketli zaman dilimi, 19. yüzyıldır. Nitekim özellikle III. Selim'le başlayan bu hareketlilik Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar artarak devam etmiştir. Bu hareketliliği, özellikle kurumlar açısından daha yakından görmekteyiz. Nitekim II. Mahmud, 1836'da yayınladığı bir Hatt-ı hümayunla Sadaret Kethüdalığı'nın "Umur-ı Mülkiye Nezâreti"ne tahvil edildiğini ilan etti. Bu nezaretin nazırlığına da o dönemde Sadaret Kethüdası olan Mehmed Said Pertev Efendi tayin edildi ve bu zat nezaretin ilk nazırı oldu. Mehmed Said Pertev Efendi'nin Nazırlık'tan azledilmesi üzerine Umur-u Mülkiye Nezâreti Nazırlığı'na Akif Paşa tayin edildi. Akif Paşa'nın teklifiyle Umur-ı Mülkiye Nezâreti adı kısa süre sonra yani 1837'de

bu kez "Dâhiliye Nezâreti"ne tahvil edildi. Ancak 1838'de Dâhiliye Nezâreti bu kez Sadaretle birleştirildi. Nihayet Sultan Abdülmecid'in (öl. 1861) tahta geçmesiyle de Dâhiliye Nezâreti 1839'da tamamen kaldırılarak görevleri Sadaret Müsteşarlığına devredildi. Bundan sonra Dâhiliye Nezâreti ikinci kez 1869'da kuruldu. Dâhiliye Nezâreti'nin bu ikinci kuruluşu 1871'e dek varlığını sürdürdü. 1871'de Dâhiliye Nezâreti kurumsal olarak tekrar inkıta'a uğradı ve 1871-1877 yılları arasındaki altı yıllık süreçte de faaliyetini Sadaret'e bağlanarak sürdürdü. Nihayet üçüncü kez Dâhiliye Nezâreti tekrar müstakil olarak 1877'de kuruldu ve bu kez Dâhiliye Nezâreti, Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar hiçbir kesintiye uğramadan varlığını sürekli güçlendirerek korudu.

Bu çalışma Dâhiliye Nezâreti'ni bütün bağlı kurumlarıyla beraber 1836'dan başlayarak Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar devam eden süreçteki konumunu, alt kurumlarını ve bu kurumların kronolojik gelişmelerini ve işleyişlerini gösteren durumlarını Osmanlı Arşivi'ndeki Nizamât Defterleri ve Düsturlarda (I-II. Tertib), Takvim-i Vekayi'de geçen nizamname, talimatname, kanun ve irade-i seniyyelere göre ele almaktadır. Özellikle Dâhiliye Nezâreti'ne bağlı kalemlerin (Nezarete bağlı kurumların) gelişimi ise Devlet Salnameleri'ne göre yıl yıl gösterilmektedir.

Ayrıca Dâhiliye Nezâreti'nin var olduğu dönemde yapılan mülki idare sistemine ilişkin düzenlemeler de incelenmektedir.

Sarıkavak, K. (2021) **Merkez ve Taşra Teşkilatlarıyla Dâhiliye Nezâreti (1836-1922)**, Ankara: TİAV

